

VERSLAG SESSIE DUURZAAMHEID @ MARINETERREIN

Datum en tijd

2 september 2015

10:00 - 12:00

Aanwezigen

• Liesbeth Jansen (Bureau Marineterrein)	liesbeth@marineterrein.nl
• Anikka Fulop (Bureau Marineterrein)	anikka@marineterrein.nl
• André Agterof (Buurtplatform)	a.agterof@gmail.com
• Roelof Potters (Alliander)	roelof.potters@alliander.com
• Sonja Schouten (Alliander)	sonja.schouten@alliander.com
• Maurits Groen (Waka-Waka)	maurits@waka-waka.com
• Willem Velthoven (Mediamatic)	willem@mediamatic.net
• Geert den Boogert (Gemeente Amsterdam)	G.den.Boogert@amsterdam.nl
• Yassin Mokadmi (Gemeente Amsterdam, stagiaire)	-
• Tim Bulters (Universiteit van Amsterdam)	T.L.Bulters@uva.nl
• Lukas Hoex (Universiteit van Amsterdam)	L.M.Hoex@uva.nl
• Peter Westdijk (Het Scheepvaartmuseum)	pwestdijk@hetscheepvaartmuseum.nl
• Ron van Raam (DrainProducts)	ron@drainproducts.nl
• Sacha Stolp (Amsterdam Roof Top Solutions)	sacha.stolp@amsterdam.nl
• Joris Voeten (Roofscapes)	joris@roofscapes.nl
• Joep de Roo (Linkeroever / Eurodite)	joep@linkeroever.nl

Algemeen

Woensdag 2 september zijn wij bijeen gekomen voor een eerste en oriënterende sessie 'Duurzaamheid @ Marineterrein'. Het doel was om op termijn gezamenlijk tot concrete aanknopingspunten te komen voor duurzaamheidstoepassingen. Het was een zeer vruchtbare sessie waarbij er dankzij de diversiteit aan deskundigheid die aanwezig was interessante ideeën zijn besproken. Nu is het tijd om daar een vervolg aan te geven door ook daadwerkelijk te doen. In dit verslag staan de ideeën en ook een aantal actiepunten en mogelijke samenwerkingsverbanden om daar een startsein aan te geven. Maak vooral gebruik van bovenstaande contactgegevens en houdt ons op de hoogte van de uitwisselingen. Nogmaals reuze bedankt voor jullie bijdrage en wij houden graag contact om samen te werken aan een duurzame en inspirerende ontwikkeling van het Marineterrein.

Marineterrein

Het Marineterrein Amsterdam wordt ontwikkeld in opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente Amsterdam. Bureau Marineterrein is het projectbureau dat namens de opdrachtgevers de ontwikkeling ter hand neemt. Er is gekozen voor een organische ontwikkelstrategie, wat inhoudt dat de partijen de komende jaren onderzoeken hoe de ontwikkeling van het Marineterrein de meeste waarde kan leveren aan de stad Amsterdam (en gewenst ook internationaal). Het terrein is nu nog in eigendom van het Rijk (Defensie en zodra overgedragen Rijksvastgoedbedrijf). De gemeente Amsterdam heeft het recht van eerste koop zodra het Rijk besluit om het terrein volledig af te stoten. Tot en met 2018 blijft

Defensie aanwezig op het terrein. Zij verlaten het terrein gefaseerd. In januari 2015 is de Voorwerf overgedragen aan het Rijksvastgoedbedrijf. Aan de hand van de meegegeven thema's; maritieme kracht, waterpark en innovatieve werkplaats - die inmiddels zijn vertaald naar karaktereigenschappen en na te streven waarden vernieuwen, verbinden en focus - wordt er verhuurd en geprogrammeerd. Inmiddels zijn er 16 bedrijven gehuisvest op de Voorwerf en daarmee zijn de gebouwen vrijwel volledig gevuld. Ook zijn er drie zalen beschikbaar voor [interne en externe verhuur](#).

Vanaf begin volgend jaar wordt de strook aan het westelijke deel van het terrein (aan de zijde van het Scheepvaartmuseum, NEMO en Hanneke's Boom) overgedragen aan het Projectbureau. Dit jaar zijn we daar begonnen aan de renovatie van gebouw 027, waarvoor ondanks een [pitch](#) is uitgezet. De pitch is inmiddels is gesloten en gewonnen door een internationale club die makerspaces combineert met ruimtes voor co-working en startups. Een brugverbinding zal rond december 2015 zorgen voor een directe verbinding met het Centraal Station en het terrein aan beide kanten ontsluiten. In die zelfde periode (vanaf januari 2016) gaat het EU-voorzitterschap van start op het besloten deel van het terrein en in het Scheepvaartmuseum. Dit zal vanwege de omvang en impact ook te zien zijn op en om het gehele terrein. Het voorzitterschap is een mooie kans om de ontwikkeling van haar goede kant te laten zien. Duurzaamheid speelt daarbij een belangrijke rol. Het Marineterrein staat niet op zichzelf. Wij leggen graag de verbinding met de omgeving en al lopende concepten of projecten. Vandaar dat wij een samenwerkingsverband zijn gestart met de afdeling Ruimte en Duurzaamheid van de gemeente Amsterdam.

Juist het ontbreken van een masterplan geeft ruimte voor experiment en innovatie op het gebied van duurzaamheid. Dit toegelicht hebbende zijn er als het ware twee fasen te onderscheiden in de ontwikkeling van het Marineterrein. De eerste fase is de tijdelijke fase waarbij Defensie nog aanwezig is op het terrein. In deze fase worden er geen gebouwen gesloopt of gebouwd. In 2018 moet het Projectbureau Marineterrein een planologisch kader voordragen dat moet worden vastgesteld door de gemeenteraad. Tot die tijd biedt het tijdelijk verhuren en programmeren en het gebruik van het terrein door het publiek, de uitgelezen kans om bij te dragen aan het ontwerp van het planologisch kader. Voor deze fase is het interessant om tot duurzaamheidstoepassingen te komen die voornamelijk een tijdelijk karakter hebben. De tweede fase betreft de fase na de vaststelling van het planologisch kader. Met enige voorzichtigheid zou er ook nagedacht kunnen worden over toepassingen met een permanent karakter. Zodoende een scheiding in korte en lange termijn. Natuurlijk is het belangrijk om in overweging te nemen wat de korte termijn toepassingen kunnen betekenen op langer termijn. Hoewel we slechts een klein deel van het terrein beschikbaar hebben om onze energie op dit thema te laten zien, kunnen wij gezamenlijk wel een basis creëren, zodat we daar na 2018 verder mee aan de slag kunnen.

Universiteit van Amsterdam

Tot en met december 2015 loopt de cursus Science in Practice - Wetenschap in de praktijk aan de Universiteit van Amsterdam. 60 studenten van het Instituut voor Interdisciplinaire Studies zullen in deze periode colleges en skills trainingen volgen en projectwerk doen voor bedrijven, waaronder ook voor het Marineterrein. De cursus geeft studenten de mogelijkheid hun wetenschappelijke kennis te gebruiken om reële vragen en uitdagingen van organisaties op te lossen. Alle cases zullen vallen binnen

het thema Circulaire Economie. In totaal gaat er een groep van 21 studenten in groepjes van 4 á 5 aan de slag met 5 verschillende opdrachten op of rond het Marineterrein. Bij voorkeur zijn het cases die nog niet in Amsterdam zijn ontdekt - of wel, maar nog niet ten uitvoering gebracht of voldoende onderzocht. De toepassingen moeten technisch haalbaar zijn en op te schalen naar andere contexten dan alleen het Marineterrein. De volgende ideeën voor cases zijn besproken en dienen ter inkadering voor toepassingen de eerste fase:

1. Afvalstromen
 - a. Pension Homeland en brouwerij;
 - b. Gebruikers Marineterrein (huurders, publiek);
 - c. Bewoners Kattenburg.
2. Water / haven
 - a. Waterkwaliteit havengebied, fontein;
 - b. Koude-warmteopslag;
 - c. Vervoer over water.
3. Gebouwen
 - a. Groene daken;
 - b. Circulair opzetten tijdelijke bouw

Niet alle cases kunnen worden uitgewerkt door de studenten hoe interessant ze ook zijn. Energie ontbreekt; als er daadwerkelijk een concrete uitdaging en interesse is dan kunnen zij dit nog wel doen. Op dit moment wordt energie afgetapt bij Defensie. Dit maakt het wat betreft energie lastiger om toepassingen te bedenken. Tijdens de sessie is gebleken dat DrainProducts in samenwerking met andere huurders en externe partijen een uitgewerkt plan heeft liggen om op een van de gebouwen een zogeheten Smart Roof te realiseren (niet alleen groen, maar ook blauw en zelfs geel). Hiervoor zal op korte termijn een afspraak worden gemaakt met Thijs Meijer en Gerben Mienis (Bureau Marineterrein). Met name de casus 'water' blijkt een interessante casus te zijn voor de studenten om de komende maanden aan te werken. Tijdens de sessie zijn ook eventuele samenwerkingsverbanden besproken. Voor de casus 'afvalstromen' zou uitwisseling kunnen plaatsvinden met Het Scheepvaartmuseum. Zij hebben al eerder onderzoek laten doen naar dit onderwerp voor hun eigen organisatie en daarom de nodige kennis in huis. Contactpersoon is Peter Westdijk. Voor de subcasus afvalstromen Kattenburg kan contact opgenomen worden met André Agterof. Wat betreft de subcasus koude-warmteopslag levert Alliander graag een bijdrage. Contactpersoon is Sonja Schouten. Daarnaast is Waternet een logische partner binnen deze thematiek.

Buurtplatform

André Agterof is aanwezig namens het buurtplatform. Het platform heeft de ambitie om de Oostelijke eilanden (Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg en inclusief Dijkgracht) meer als geheel te ontwikkelen. Zij hopen ook met de aanwezigen van deze sessie tot gezamenlijke aanknopingspunten te komen. Er zijn drie werkgroepen opgezet om deze ambitie te verwezenlijken:

1. Groen en verduurzaming;
2. Mobiliteit en parkeren;
3. Inrichting openbare ruimte.

Gebruik water

Eén van de kwaliteiten van het Marineterrein en omgeving is dat het is omgeven door water. Deze kwaliteit wordt tot nu toe te weinig benut. Graag komen wij tot toepassingen waarmee er minder via en aan de weg wordt vervoerd en meer via het water. Alle programmerende burens zouden daar een rol in kunnen spelen. Willem Velthoven (Mediamatic) heeft onderzoek gedaan naar vervoer van afval via het water. Kosten-technisch zijn dit soort toepassingen niet aantrekkelijk; het is een stuk duurder in vergelijking met een afvaldienst via ICOVA bijvoorbeeld. Dit is een idee dat we graag gezamenlijk met alle programmerende burens meer uitwerking geven zodat door schaalvergroting deze toepassing aantrekkelijker maken.

Overig

- Graag maken we duurzaamheid zichtbaar in openbare ruimte. Als daar ideeën over zijn graag contact opnemen met beheerder Gerben Mienis (gerben@marineterrein.nl).
- Vanuit de gemeente Amsterdam is er een lijst met goede voorbeelden van duurzaamheidstoepassingen opgesteld voor het voorzitterschap. Als er iets is wat wij willen laten zien dan kan dat misschien aan deze lijst worden toegevoegd.
- Besproken wordt dat er voorkeur is voor maatregelen met een hoog herbruikingsgehalte.
- Gewaakt moet worden dat wij niet altijd gaan voor experiment, maar gewoon doen, ondanks dat het veel geld kost omdat je er op lang termijn veel aan hebt. Zo moet er niet teveel blind worden gestaard op tijdelijkheid maar ook gewoon voor goede oplossingen.
- Hoe kunnen wij *exposure* creëren tijdens het voorzitterschap? Als daar concrete ideeën voor zijn dan horen wij dat graag. Prijsvragen (eventueel in samenwerking met de programmerende burens) doen het bijvoorbeeld heel goed.
- Vanaf september organiseert Bureau Marineterrein een maandelijkse borrel in Pension Homeland. Eerste borrel vindt plaats op 28 september vanaf 17.00 uur. Alle deelnemers aan de sessie worden van harte uitgenodigd.
- In het weekend van 12 september vindt het [openingsweekend van Mediamatic](#) plaats. Het belooft een gezellig en inspirerend weekend te worden. Iedereen is welkom!
- Andre Agterof nodigt iedereen uit voor woensdag 23 september 19.30 uur. Het Buurtplatform Kattenburg/Marineterrein organiseert een actieve avond over duurzame energie in De Witte Boei (Kleine Wittenburgerstraat 201).
- Voor een tweede sessie is het volgens Maurits Groen (Waka-Waka) nuttig om De Groene Stad uit te nodigen.
- Vervolg:
 - de UvA studenten starten in oktober 2015 (en ronden af in januari).
 - Bureau Marineterrein maakt een afspraak over groene daken met Roofscapes
 - BM maakt een afspraak Amsterdam Smart City voor projecten tijdens het Voorzitterschap.
 - Vervolgafspraak november.